

РЕЦЕНЗИЯ

От проф. д-р Георги Маринов за дисертационния труд на Ивайла Ивайлова Алексова на тема **„Политиката на Япония в операциите на ООН за поддържане на мира (2000-2014) за получаване на научната степен „доктор“**

Обща оценка

От приложените документи и справки е видно, че дипломантката И. Алексова отговаря напълно на всички законови изисквания и правила на СУ за получаването на научната степен „доктор“.

Научният труд обхваща увод, четири глави (с 9 подраздела), заключение и изводи, общо в обем 208 стр., списък от 311 информационни извори на български, руски, английски и японски езици, 23 броя графици и фигури в текста и 9 броя приложения.

Към тези достойнства е редно да се прибавят ясното формулиране на актуалността, предмета, обекта и целите на дисертационния труд.

Първото нещо, което е редно да се маркира е **особената специфичност** на темата, особено за научното пространство на България. Само по-себе си изпълнението на такава научноизследователска задача е **приносен момент**.

По отношение на **актуалността** дисертантката много правилно определя **историческия геополитически „вакум“ на Япония**, в който тя попада благодарение на специалните договорни отношения със САЩ, въпреки неоспоримият икономически и особено технологически имидж на страната. Между другото той също става жертва на американския натиск през последните

няколко десетилетия, изразяващ се в общо икономическо забавяне на икономическия растеж.

Пример ли е Япония за България в изследваната област? Безспорно той е налице като опция, както се отбелязва, но с уговорката, че мотивацията за участие в мироопазващи операции не е идентична за двете страни. В първият случай става въпрос за нарастване на национален суверенитет и международен имидж, а във втория (България) за неговото стопяване.

Основните цели са коректно заложени и обосновани. Безспорно с най-голяма тежест е аналитичнооценъчната задача да се „субективизира” външнополитическата цел на мироопазващите й функции като **сериозна амбиция за налагане на страната като геополитически глобален играч**, ограничавана доскоро по ред исторически и геополитически причини, както от вътрешен, така и от външен характер. На тази основна цел са подчинени и конкретните задачи, които са прецизно формулирани.

Дисертантката прилага историческия и логическият подход, системно - структурния и сравнителния подходи, като по този начин **най-добре интегрира изследването в пространството и времето.**

Впечатляващ е **научният инструментариум**: не само с бройката на ползваните източници, но и със специфичните извори на информация: авторитетни японски и европейски университети и институти, МВнР на България, М-во на отбраната и МВнР на Япония, НПО, водещи и авторитетни медии на Япония , документи на ООН, редица посолства и др.

Справката за научните публикации също е впечатляваща: **над изискуемият минимум** при това 90% доклади, изнесени на

авторитетни конференции у нас и в чужбина. Това доказва, че научните ѝ търсения в тази специфична област намират своята успешна реализация и готовност да разширява обхвата на своите творчески търсения.

Научните приноси са дадени в кратка, но коректна справка, които **първо**, носят и доказват специфичните търсения и постижения на авторката и **второ**, следват заложената логика на изложението като цели и задачи и правят научно обосновани изводите.

Бих допълнил петте приносни моменти с още един, не по-малко важен. Вероятно поради това, че японската външно-политическа доктрина все още е в сянката на японските традиции и под стресовото въздействие на геополитиката на САЩ, авторката не намира достатъчна изследователска смелост да формулира категорично тезата, че мироопазващите операции на Япония са специфична външнополитическа стратегия и средство (механизъм) за постепенно засилване на геополитическа активност на Страната на изгряващото слънце и излизане от геополитическата изолация на острова. Фактически, с много фактология и доказателства, геополитическата насоченост на мироопазващите операции на Япония е доказана по най-добрия начин. Препоръчвам на дисертантката, която предполагам, че ще разширява своите научни интереси и в други аспекти на японската външна политика, да визира по-смело външнополитическите действия на Япония и от позициите на геополитиката и геоикономиката. Известно е, че Япония „компенсира“ геополитическата си слабост“ със силни геоикономически ходове, особено в АТР. Логично е да се очаква, че след излизането на САЩ от Транстихоокеанското партньорство (ТТП) Япония може да инициира много по-самостоятелно геополитически активност в региона и в света.

Анализ и синтез на факти, фактори, условия, предпоставки, тенденции и проблеми присъства навсякъде.

Конкретни достойнства и приноси

Достойнство на дисертацията е успешният изследователски опит да се изведат практически изводи за външнополитическите действия на Япония (имащи конкретна връзка с темата) на основата на основополагащи теории за международните отношения. Принципните положения в изложените теории (за класическия реализъм, неорализма, либерализма и неолиберализма и конструктивизма) се използват гъвкаво от японските правителства за полагане на съвременна конструкция на реална външна политика (realpolitik), прблизжаваща се максимално до изискванията на вътрешните и външни условия. Участието на Япония в мироопазващи операции е конкретен резултат на тези усилия. Както се маркира на различни места в дисертацията те могат да се приемат като начална фаза на разработването на по-завършена геополитическа доктрина. От изложението е видно, че хипотезите, кореспондиращи на теориите включват натиска на японско-американските отношения, но принципно отговарят основно на японските доктринални и практически разбирания за сигурност (национална и международна), защита на национални интереси и държавност. Именно във втория аспект докторантката вижда възможен японски пример за българския политически елит!

Следва да се отбележи, че при разглеждането на тази материя се изясняват детайлно и прецизно възникването и еволюцията на основополагащата терминология („опазване на мира“, „миротворчество“, „поддържане на мира“ и др.) която е в оборот в сферата на международната политика и дипломатически отношения. Както правилно се подчертава тя се „кове“ основно в кухнята на ООН, която генерира политиките на мироопазващите операции и изобщо операциите за опазване на мира. Подчертана е изключителната активна роля на Япония в **законотворчеството на ООН** по тематиката на дисертацията. Но дипломантката

подчертава специалният **принос** на страната, изразяващ се в специфическите японски разбирания, които придават сингуларна специфичност на терминологията. На първо място, редно е да се маркира японската концепция за „човешката сигурност“, доведена до конкретен механизъм за действия под различни форми и експериментран в Ю. Судан и Афганистан. Те подробно се анализират и служат за основа на важни умозаклучения и изводи, които дисертантката прави. Това засилва нейния изследователски принос.

Доктриналната концепция „за **човешката сигурност**“, характеризираща се с висока доза на хуманизъм и пацифизъм (което не е характерно за сходни доктрини на друг водещ глобален субект), е формулирана като политическа визия още през 1988 г. с хоризонт двадесет и първи век. След две години тя е материализирана като глобална визия на световната организация и намира конкретен израз в създаването през 2000 г. в рамките на ООН по инициатива на тогавашното японско правителство на Комисия за човешката сигурност и Доверителен фонд за човешка сигурност. Япония се стреми да поддържа активно-водеща роля в създадения с нейно активно участие Комитет по мироопазващи операции. Нелишена от психоемоционални елементи, обусловени от японската историческо-обществена и духовна ценностна система, трансформацията на доктриналната концепция за човешка сигурност в практическа парадигма за действия бележи кратък път на еволюция, адаптираща се както към националната вътрешна политика, така и към сферата на международните отношения при това не само в обхвата на функциите на ООН. При това тя не влиза ни най-малко в колизия както с вътрешно-националните особености на вътрешната политика и юрисдикция, така и с международните аспекти на сигурност и безопасност. Всички тези аспекти са подробно разгледани и анализирани във втора, трета и четвърта глави на дисертацията.

Докторантката разглежда различията между „мироопазващи операции“ и „операции по укрепване на мира“, но успоредно с това подчертава логичната тенденция към „**хибридизация**“ на

двата процеса. Тя подчертава утвърдената тенденция в превръщането на мироопазващите операции **в многоаспектен и сложен процес, в механизъм на международните отношения по опазване на мира.** Механизъм, без който съвременният глобален свят не може да съществува! Процес, в който Япония има съществен, специфичен и оригинален принос. Принос, който внася конструктивизъм и повишава ефективността на резултатите от мироопазващите операции и глобалната безопасност.

Същевременно, подчертава докторантката, приемайки концепцията за човешка сигурност, страната на изгряващото слънце преследва поетапно свои специфични вътрешни и външнополитически цели, прилагайки **интегриран подход за тяхното управление**, като всяко едно правителство надгражда и усъвършенства с конкретни задачи. Г-а Й. Алексова стриктно проследява и анализира този процес, при което не се ограничава единствено до хронологическа фактология в развитието на японската юрисдикция и политика, а е направила сериозен опит **да квалифицира отделните факти.** На основата на качествени оценки, се виждат ясно реалните резултати и ефекти на еволюцията в развитието на японската доктрина за човешка сигурност и превръщането ѝ в стройна система на японския вътрешно и външнополитически мироглед.

Тя става повод за обществено-политически дебат за промени в конституцията, изменение на характера и условията за функциониране на японските сили за самоотбрана в национален (реформи) и международен план (участие в мироопазващи операции), активности в ООН (кандидастване за постоянен член на ООН, инициативи за реформи на организацията, активна роля в решаване целите на хилядолетето, климатичните промени и мироопазващи операции), вътрешнополитическа активност за увеличаване на престижа на Япония като глобален играч и др. Авторката отбелязва, че отношенията и сътрудничеството със САЩ остават безспорен външнополитически приоритет, в т.ч. и при мироопазващи операции, особено в такива, които американската страна инициира, в т.ч. без санкции на ООН.

Участието на японските сили за самотбрана в Ирак събуди доста противоречиви дискусии в японското общество.

Във тази връзка правилни са предположенията и изводите, че засега в японската геополитическа доктрина за човешка сигурност доминират кратополитическата насоченост и прилагането на „мека сила“ (soft power). Същевременно, основавайки се на авторитетни източници и автори дисертантката **коректно излага и други хипотези** (засилване на милитаризма, засилване на военния потенциал на страната и военно присъствие в регионалното и глобално пространство, реформиране на силите за самоотбрана до параметри на активна армия и др.).

В заключение:

- Дисертантката демонстрира **научен усет** да се потопява в анализа на значими изследователски проекти, които в настоящо време или бъдещи периоди, могат да имат ключово значение за решаване на проблеми на глобалната и регионална геополитика.
- Довежда научното изследване до добре **балансиран** теоретични, доктринални, документални и практически подкрепени изводи, умозаклучения и предложения.
- Прилага **премерен историзъм и фактология** в изследването като по този начин не натоварва излишно текста и не нарушава логиката на изложението.
- Прави добро впечатление, че се извеждат **значими** научни умозаклучения, изводи и предложения, вкл. с **практическа насоченост**.
- Дисертацията е изпълнена на много добро **научно равнище с впечатляващ научен инструментариум**.

Към дисертантката могат да бъдат отправени и бележки, повечето от които целят редакционно подобряване, уеднаквяване на цитирания, оформяне на заключението и др. Вероятно поради ползването на информационни извори на няколко езика, в т.ч. японски, на места граматичният стил и словоред са утежнени. Малкото, по-съществени са отразени в рецензията като внушения и препоръки за бъдеща научно-изследователска дейност.

Имайки предвид гореизложеното, имащо отношение към общите и конкретни приноси и достойнства на дисертацията на г-а Ивайла

Ивайлова Алексова, ПРЕДЛАГАМ на уважаемото жури да й присъди научната степен „доктор”.

София, 03.03.2017 г.

Проф. д-р Георги Маринов